

NAGYLAKI ANDRÁS

A SZOMBATHELYI LÉGITÁMADÁS PUSZTÍTÓ ESZKÖZEI ÉS A KEZELŐ SZEMÉLYZET

Atéma iránti indíttatás még gyermekkoromból származik, amikor kíváncsian hallgattam és olvastam a szombathelyi bombázásról. Különösen a székesegyház pusztulása ragadott meg.

Az érdeklődésemet fokozta, hogy anyai nagyapám, Adorján István szakaszvezető a Magyar Király Légierő 2/5-ös „Halál” bombázó századában szolgált Szombathelyen és Pápán. A dolgok különös egybeesése, hogy a városunkat 1945. március 4-én bombázó egységek egyikének, a 485th BG 828th BS¹ jelvénye és a Szombathelyen korábban állomásozó 2/5-ös bombázószázad jelvénye, „kísértetiesen” hasonlítanak egymásra. (1–2. kép)

Figyelmem először a bombázó repülőgépek, majd fokozatosan a március 4-ei bevetésen részt vevő alakulatok, gépeik egyedi jelzései és személyzetük felé fordult. Emellett a „városi legendaként” elterjedt „láncos bombák” lehetősége is érdekelt.

A BOMBÁZÁSBAN RÉSZT VEVŐ EGYSÉGEK

A 75 évvel ezelőtti bombázásban az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi haderejének 15. légihadserege (15th AAF) 55. bombázó szárnyának (55th BW) négy bombázó osztálya (Bombing Group = BG) vett részt 117 db Consolidated Boeing B–24J típusú négymotoros távolsági nehézbombázó gépekkel.² A 15th AAF öt bombázó szárnyból (Bombardment Wing = BW) állt, amelyből négyben B–24 és egyben B–17 bombázók repültek.³ A bombázó gépek vadászkíséretét a 305th és 306th FW (Fighter Wing) hét vadászosztályának (Fighter Group = FG) P–38L és P–51D vadászgépei is biztosították.⁴ Ezek közül a 306th FW 325th FG gépei kísérték aznap a bombázókat.

1 Az amerikai légierő egységeinek angol rövidítéseit használom tanulmányomban: Példa: 15th AAF 55th BW 485th BG 828th BS = 15th Army Air Force 55th Bombardment Wing 485th Bomb Group 828th Bombing Squadron = A szárazföldi haderő 15. légi hadserege 55. bombázó szárnyának 485. bombázó osztálya 828. bombázó százada.

2 *Crenshaw, Fred*: „Nem terrorbombázás volt ...” In: A Szombathelyi Székesegyház bombázása és újjáépítése Szerk. Lendvai Rezső, Koltay Ferenc. Szombathely, 2015. (továbbiakban: Crenshaw, 2015.)147. p.

3 https://en.wikipedia.org/wiki/Fifteenth_Air_Force (Megtekintve: 2019. március 4.)

4 <https://15thaf.org/images/Organization%20Chart.gif> (Megtekintve: 2019. március 4.)

Az 55th BW négy bombázó osztályból (BG) tevődött össze: a 460th, 464th, 465th és a 485th. A bombázó csoportok mindegyike négy–négy bombázó századból állt (Bomber Squadron - BS). Egy bombázó századot általában hét gép alkotott (3. kép – squadron formation), azonban a harci cselekmények során a veszteségek, műszaki meghibásodások révén néha csak négy–öt gép repült.

A 15th AAF 55th BW felépítése az olaszországi bázisok neveivel: 460th BG: 760th, 761st, 762nd és 763rd BS (Spinazzola); 464th BG: 776th, 777th, 778th és 779th BS (Pantarella); 465th BG: 780th, 781st, 782nd és 783rd BS (Pantarella); 485th BG: 828th, 829th, 830th és 831st BS (Venosa)⁵

A BOEING B-24 LIBERATOR

Az Amerikai Egyesült Államoknak a 2. világháborúban három fő négymotoros nehézbombázó repülőgéptípus állt rendelkezésére. Ezek a B-17-es „Flying Fortress” (Repülő Erőd), amely a mozifilmekben szerepelve vált a legismertebbé, a leghíresebb példány pedig a „Memphis Belle”. A legnagyobb számban gyártott a B-24 „Liberator” (Szabadító) volt, amelynek 10 altípusa létezett. Ezek közül a „LIFE” gép (4–5. kép) talán a legnevezetesebb, amely részt vett Szombathely bombázásában is. Ezt a gépet a LIFE magazin tette világhírűvé. Valamint a B-29-es, a „Superfortress” (Szupererőd), amelynek „Enola Gay” nevű gépe dobta le Hiroshimára az első atombombát. Ezek közül mi a B-24-est fogjuk megnézni.

A B-24 „Liberator” a 2. világháborúban legtöbbször alkalmazott amerikai hadászati nehézbombázó gép, amelyet a Consolidated Aircraft fejlesztett és gyártott. A „Liberator” nevet a brit légierőben kapta. Fejlesztése 1939-ben kezdődött el, első bevetésére 1941-ben került sor. Tervezésénél azt a célt fogalmazták meg, hogy egy strapabíró, minden célra használható géptípus legyen.

Ezt a géptípust egyszerre öt gyárban – San Diego (California), Fort Worth (Texas), Willow Run (Michigan), Douglas (California), Tulsa (Oklahoma)⁶ – gyártották futószalagon. Ezek közül a San Diego-i központi gyárüzem szerelőcsarnokát láthatjuk a 6. képen. Ennek láttán elgondolkozhatunk arról, hogy a tengelyhatalmak, köztük Magyarország is, valójában milyen ipari potenciál ellen harcoltak.

A B-24 Liberatort a szövetségesek fegyveres erőinél nehézbombázó, utas- és teher szállító, üzemanyag-szállító, tengeri felderítő, tengeralattjáró-felderítő és -elhárító repülőgépként alkalmazták.

A legnagyobb darabszámban épült. Ez talán azzal magyarázható, hogy egyrészt forradalmi újításokat tartalmazott – pl. rengeteg elektromos műszer, berendezés –, másrészt szinte minden feladatot teljesíteni tudott. Előállítási költsége 297.600 USD volt, mai értéken kb. 5,17 millió USD.⁷

Nagy hatótávolsága miatt az óceánok felett szállítógépként is alkalmazták.

Közel több százezer tonna bombát dobott az európai, észak-afrikai és csendes-óceáni hadszínterekre, valamint 4189 ellenséges repülőgépet semmisített meg.⁸

5 Czirók Zoltán: „Tegnap istenítélet volt Szombathelyen ...” Légitámadások a vasi megyeszékhely ellen, 1944–1945. Szerk. Mayer László. Szombathely, 2015. 11. p.

6 https://www.militaryfactory.com/aircraft/detail.asp?aircraft_id=80 (Megtekintve: 2020. február 15.)

7 https://en.wikipedia.org/wiki/Consolidated_B-24_Liberator (Megtekintve: 2020. március 1.)

8 <https://www.masodikvh.hu/haditechnika/repulogepek/amerikai-repulogepek/729-consolidated-b-24-liberator-bombazo> (Megtekintve: 2020. február 10.)

Az elkészült gépeket San Diego-ból, és a többi gyárból a kiképzőközpontokba, az Egyesült Államok belső térségébe szállították, ahol már a gépek kijelölt repülő és földi személyzete gyakorlatozott rajtuk 1941-től kezdődően.⁹

Miután a kiképzés véget ért, a repülőgépek a légi személyzettel egy meghatározott útvonalon – USA–Brazília–Nyugat-Afrika–Észak-Afrika–Olaszország – repültek át az európai hadszíntérre, miközben a földi személyzet – technikusok, szerelők, tüzserészek – hajóval utaztak Európába.

Az alábbi útvonalat a 485th BG 460th egyik tagjának visszaemlékezéseiben olvashatjuk: Mitchell Air Field (New York)–Florida–Trinidad (Karib-tenger)–Natal (Brazília)–Dakar (Szenegál, Nyugat-Afrika)–Marokkó–Tunézia–Olaszország: Nápoly–Bari térsége: Spinazzola.¹⁰

A gépeken 10 fős katonai személyzet szolgált, az alábbi elhelyezkedésben (7. kép):

A pilóta (pilot) és a segédpilóta (co-pilot), tiszti rangban. Mögöttük foglalt helyet a fedélzeti navigátor. Az orrban helyezkedett el a bombázótiszt (bombardier) és egy orrlövész (nose gunner). A gép első harmadának tetején található egy toronylövész (top turret gunner), aki egyben a fedélzeti mérnök (engineer) feladatait is ellátta. A bombakamrák (bomb bay) mögött, a gép alján egy gömbben foglalt helyet a haslövész (belly gunner). A gép törzsének hátsó harmadánál két oldalt egy-egy oldalsó lövész (waist gunner), és a gép végén volt a faroklövész (tail gunner).¹¹ Mindegyik lövész két-két 12,5 mm-es Browning géppágyúval tevékenykedett.

AMERIKAI ÉS NÉMET NÉGYMOTOROS BOMBÁZÓK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Érdekes összevetni a hasonló bombázótípusokat a Luftwaffe és az US Air Force között. A 2. világháború idején a német légierő is próbálkozott négymotoros, nagy hatósugarú, stratégiai bombázók hadrendbe állításával. Egyedül a Focke Wulf Fw–200 „Condor” (9. kép) jöhetett szóba összehasonlítási alapként, hiszen a többi hasonló típusú gép fejlesztése megrekedt a prototípusoknál.

A Dornier Do–19 „Ural”¹² (8. kép) és a Junkers Ju–89¹³ kialakításában és képességeiben jobban hasonlítottak a B–24-eshez, azonban mindkettőből csak három és két db prototípus készült el, sorozatgyártásuk soha nem indult meg, így a német légierő stratégiai bombázásokat nem tudott végrehajtani. Annyira a fejlesztési stádiumban jártak, hogy a Do–19 törzsének tetején a lövészállás csak a tervrajzon kidolgozott. A két másik négymotoros bombázója a Heinkel He–277¹⁴ és a Messerschmitt Me–264 „Amerikabomber”, szintén csak a prototípusig jutott a fejlesztésben. Ezek közül a Me–264 inkább a B–29-re hasonlított.¹⁵

Bár a „Condor” inkább a B–17-re hasonlít jobban, azonban ebből használta a legtöbbet a Luftwaffe, ezért véltem logikusnak e kettő összehasonlítását. Fennmaradt egy visszaemlékezés, miszerint 1943 augusztusában egy brit B–24-esekből álló repülő konvojt megtámadott két Fw–200 „Condor”.¹⁶ Az egyik Condort a britek lelőtték.

9 https://en.wikipedia.org/wiki/Army_Air_Forces_Training_Command (Megtekintve: 2020. február 10.)

10 <http://freepages.rootsweb.com/~webermd1/family/wwII.html> (Megtekintve: 2020. február 10.)

11 https://www.militaryfactory.com/aircraft/detail.asp?aircraft_id=80 (Megtekintve: 2020. február 10.)

12 https://en.wikipedia.org/wiki/Dornier_Do_19 (Megtekintve: 2020. február 10.)

13 https://en.wikipedia.org/wiki/Junkers_Ju_89 (Megtekintve: 2020. február 10.)

14 https://en.wikipedia.org/wiki/Heinkel_He_277 (Megtekintve: 2020. március 1.)

15 <https://wtinfo.hu/2019/05/16/messerschmitt-me-264-amerika-bomber/> (Megtekintve: 2020. március 1.)

16 <http://gm5-lkweb.newscyclecloud.com/news/20150427/pilot-of-bomber-in-world-war-ii-dogfight-visits-b-24> (Megtekintve: 2020. március 1.)

Boeing B-24J „Liberator” műszaki adatai:¹⁷

1939 januárjában kezdték a tervezését és a prototípus már 1939. december 29-én repült. Összesen 18.482 db készült összesen (más adatok szerint 18.493 db¹⁸). A prototípus még négy db 1000 LE-s Pratt & Whitney R-1830-13 motorral repült, majd később az 1200 LE-s Pratt & Whitney R-1830-35 motorral.¹⁹ Bombázási hatótávolsága 2840 km-t ért el. A gép hossza 20,5 m, szárnyfesztáv 34 m. Személyzete teljes feladatellátással 10 főben maximalizált. Védő fegyverzetét 10 db 12,7 mm-es M2 Browning géppágyú alkotta. Teljes terheléssel maximálisan 5800 kg bombát szállíthatott.

Focke Wulf Fw-200 „Condor” műszaki adatai:²⁰

1936 júniusában kezdték a tervezését és a prototípus 1937. július 27-én repült. A prototípus még négy db 875 LE-s amerikai Pratt & Whitney Hornet motorral repült, majd később az 1200 LE-s Siemens/Bramo 323 Fafnir motorral szerelték fel.²¹ Összesen 276 db készült belőle. Bombázási hatótávolsága 3560 km-es. A gép hossza 23,5 m, szárnyfesztáv 32,8 m. Személyzete teljes feladatellátással öt fő volt. Védő fegyverzetét egy géppágyú és három db géppuska alkotta. Teljes terheléssel maximálisan 5400 kg bombát szállíthatott.

AZ AMERIKAI KÍSÉRŐ VADÁSZGÉPEK

A bombázókat mindig kísérték védőfedezetül vadászgépek az ellenséges vadászok ellen. Térségünkben alapvetően a North American P-51D „Mustang”-ok és kéttörzsű Lockheed P-38 „Lightning”-ok. 1945. március 4-én a 306th FW 325th FG, a „kockásfarkú” Mustang-jai (10. kép) kísérték bombázókat.²² A P-51D gépek a légsavarkörön kívül szárnyanként három-három db 12,7 mm-es M2 Browning géppágyúval voltak felfegyverezve. A „Mustang”-ok maximális sebessége 708 km/h, utazósebessége: 583 km/h, hatótávolsága 2656 km póttartállyal.²³

A 325-ös „Kockásfarkú” (Checkertails) „Mustang”-ok az olaszországi Lesinából²⁴ szálltak fel ezen a napon, és Jugoszlávia felett csatlakoztak a bombázó kötelékhez. Azonban sem ellenséges – német vagy magyar – vadászgépekkel, sem komolyabb földi légvédelemmel nem volt dolguk a bevetés során.

A LEDOBOTT BOMBÁK

Március 4-ének a főszereplője azonban maga a bomba. Összesen több mint 1000 db-ot dobtak le. Ezek a bombák egységesen AN-M64 általános célú, 500 fontos, azaz kb. 227 kg-os

17 https://en.wikipedia.org/wiki/Consolidated_B-24_Liberator (Megtekintve: 2020. február 10.)

18 <https://www.airplanes-online.com/b24-liberator-production-assembly-plants.htm> (Megtekintve: 2020. február 15.)

19 https://en.wikipedia.org/wiki/Pratt_%26_Whitney_R-1830_Twin_Wasp (Megtekintve: 2020. február 15.)

20 https://en.wikipedia.org/wiki/Focke-Wulf_Fw_200_Condor (Megtekintve: 2020. február 10.)

21 https://en.wikipedia.org/wiki/Bramo_323 (Megtekintve: 2020. február 15.)

22 <https://15thaf.org/images/Organization%20Chart.gif> (Megtekintve: 2019. március 04.)

23 https://en.wikipedia.org/wiki/North_American_P-51_Mustang (Megtekintve: 2020. február 10.)

24 https://en.wikipedia.org/wiki/305th_Air_Division (Megtekintve: 2020. február 10.)

ÉVFORDULÓ

NAGYLAKI ANDRÁS: A SZOMBATHELYI LÉGITÁMADÁS PUSZTÍTÓ ESZKÖZEI ÉS A...

RDX-töltetű bombák voltak. Ennek a bombacsaládnak a legkisebb változata 250 fontot, a legnagyobb 2000 fontot ért el.²⁵ (11. kép) A B-24 bombázókba a következő csoportosításokban lehetett az AN-M bombákat elhelyezni: négy db 2000 fontos; nyolc db 1000 fontos; 12 db 500 fontos vagy 20 db 250 fontos.²⁶

Az AN-M64 500 fontos GP RDX-bomba töltete hexogén, ciklonit, más néven ciklotrimetilén-trinitramin, $(\text{CH}_2\text{N}_2\text{O}_2)_3$. Stabilan tárolható, szilárd, kristályos, fehér anyag. Nagy hatású, brizáns, hatalmas erejű robbanóanyag. Önállóan és más anyagokkal keverve egyaránt széleskörűen használják, használták katonai célokra.²⁷ A rövidítések jelentései: GP – General Purpose = általános rendeltetésű; RDX – Royal Demolition eXplosive. Detonációs sebessége: 8750 m/s. A TNT-nél 1,6-szor erősebb.²⁸ A bomba súlya 226,8 kg (500 font²⁹), amiből 118,8 kg az RDX. Hossza 150,3 cm, ebből a bombatest 114,8 cm.³⁰

A 12. képen egy, a pantanellai légi bázis fotólaborjában szolgáló egyik katona fotóalbumából³¹ származó képen, egy félig felrobbant bomba látható, benne a fehéres színű RDX, a ciklonit kristályaival.

A székesegyházi Bombázási Emlékhelyen szemléltetésként elhelyezett bombamakett egy ilyen bombát szimbolizál, bár méretarányai kicsit eltérnek az eredetitől, mivel kb. 15 cm-rel hosszabb.

A BOMBASZERKEZET FELÉPÍTÉSE:

A robbanóanyag súlya kb. 119 kg. Mindkét végén van gyújtótöltet (gyutacs). Ezekbe helyezték az 1 és 0,1 másodperc időzítésű detonátorokat. A bomba elejétől a végéig egy élesítő huzal volt kihúzva, amelyet a bombázóba való behelyezéskor beakasztottak egy rögzítőbe. Amikor a bomba kihullott a gépből, akkor a rögzítő megrántotta ezt a huzalt, ezzel beindított egy kis propellert, ami kibiztosította a detonátorokat. A bomba végén stabilizátor-szárnyak helyezkedtek el. (13. kép)

AZ AN-M64 BOMBA PUSZTÍTÓ EREJE ³²

Becsapódáskor a bomba elején lévő detonátor egy elsődleges robbanással berobbantja a gyújtótöltetet, ami ezután felrobbantja a ciklonitot, s az szétveti, repeszekre szaggatja a bombatestet, és ezáltal pusztít.

25 https://bulletpicker.com/_bombs.html (Megtekintve: 2020. február 11.)

26 <https://www.businessinsider.com/anniversary-of-b-24-liberator-bomber-first-flight-during-world-war-ii-2017-12> (Megtekintve: 2020. február 11.)

27 <http://www.vilaglex.hu/Lexikon/Html/Hexogen.htm> (Megtekintve: 2020. február 11.)

28 <https://en.wikipedia.org/wiki/RDX> (Megtekintve: 2020. február 11.)

29 <https://www.metric-conversions.org/hu/suly/font-to-kilogramm.htm> (Megtekintve: 2020. február 11.)

30 [https://wiki.warthunder.com/AN-M64A1_\(500_lb\)](https://wiki.warthunder.com/AN-M64A1_(500_lb)) (Megtekintve: 2020. február 11.)

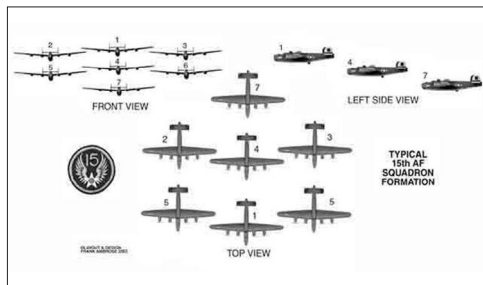
31 Photos of World War II. <https://www.flickr.com/photos/juliaem/albums/72157631068974024> (Megtekintve: 2020. február 10.)

32 https://wiki.warthunder.com/US_Bombs_General_Information (Megtekintve: 2020. február 21.)

1. kép: A 485th BG 828th Sqd jelvénye
<https://www.worthpoint.com/worthopedia/original-ww2-828th-bomb-squadron-488th-bg-15th>
 (Megtekintve: 2020. február 10.)
 2. kép A 2/5. „Halál” bombázószázad jelvénye
 (Fotó: Nagylaki András, 2016.)

3. kép: Bombázó század bevetési formáció a 15th AAF-nél <http://ancientlights.org/fifteenth.html>
 (Megtekintve: 2020. február 10.)

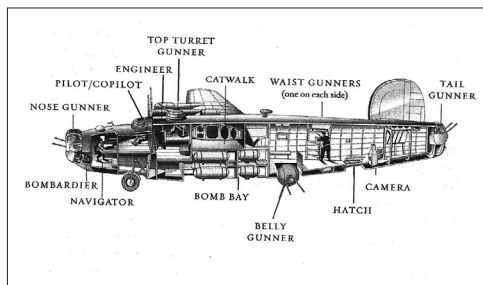
4. kép: A 485th BG 830th „LIFE” feliratú gépe személyzete
<http://www.485thbg.org/Photos/830th/830th.html>
 (Megtekintve: 2015. március 4.)

5. kép: A 485th BG 831st BS „LIFE” nevű gépe (42-52728 sziériaszámú gép)
<https://www.usmilitariaforum.com/forums/index.php?topic/338225-leather-patched-a-2-jacket-of-b-24-gunner/>
 (Megtekintve: 2020. február 15.)

6. kép: A Consolidated repülőgépgyár San Diego-i szerelőcsarnoka
<https://www.businessinsider.com/anniversary-of-b-24-liberator-bomber-first-flight-during-world-war-ii-2017-12>
 (Megtekintve: 2019. március 05.)

7. kép: A személyzet elhelyezkedése a B-24 Liberator belsejében
<http://myfatherinwwii.blogspot.com/2013/09/the-consolidated-b-24-liberator.html>
 (Megtekintve: 2020. február 10.)

ÉVFORDULÓ

NAGYLAKI ANDRÁS: A SZOMBATHELYI LÉGITÁMADÁS PUSZTÍTÓ ESZKÖZEI ÉS A...

8. kép: Dornier Do-19 „Ural”
<http://www.airwar.ru/enc/bww2/do19.html>
 (Megtekintve: 2020. február 21.)

9. kép: Fw-200 „Condor” bombázó
<https://www.airvectors.net/avfw200.html>
 (Megtekintve: 2020. február 10.)

10. kép: „Kockásfarkú” P-51D Mustang a 325th
 FG 318th FS egyik vadászgépe („MARY MAC”)
<https://www.ace1945.com/p-51marymac.html>
 (Megtekintve: 2020. február 11.)

12. kép: Egy félíg felrobbant AN-M64-es
 bomba a robbanótöltet maradványával
<https://www.flickr.com/photos/juliaem/7888927328/in/album-72157631068974024/>
 (Megtekintve: 2020. február 10.)

AN-M66/2,000-pound General-purpose Bomb

AN-M65/1,000-pound General-purpose Bomb

M117/750-pound General-purpose Bomb

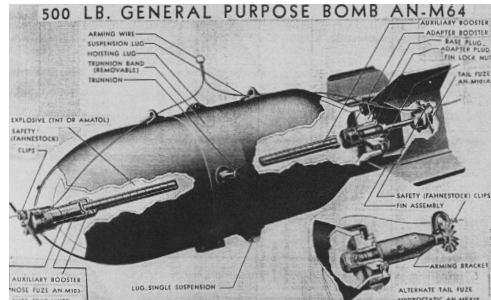
AN-M64/500-pound General-purpose Bomb

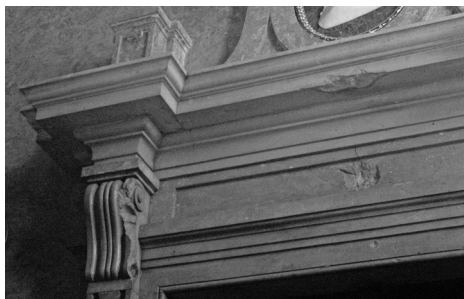
AN-M57/250-pound General-purpose Bomb

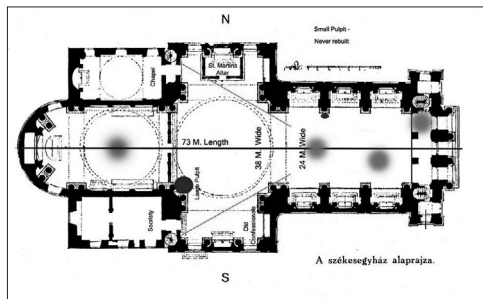
11. kép: Az amerikai
 hadsereg általános
 rendeltetésű
 bombacsaldájának tagjai
<https://cherrieswriter.com/2019/10/06/the-catastrophic-fire-on-board-uss-forrestal-cva-59/>
 (Megtekintve: 2020.
 február 10.)

13. kép: Az AN-M64-es bomba belső felépítése
<https://harringtonmuseum.org.uk/an-m64/>
 (Megtekintve: 2020. február 11.)

14. kép: A szombathelyi székesegyház Madonnakápolnájának bejárata a repeszek nyomaival
(Fotó: Nagylaki András, 2020.)

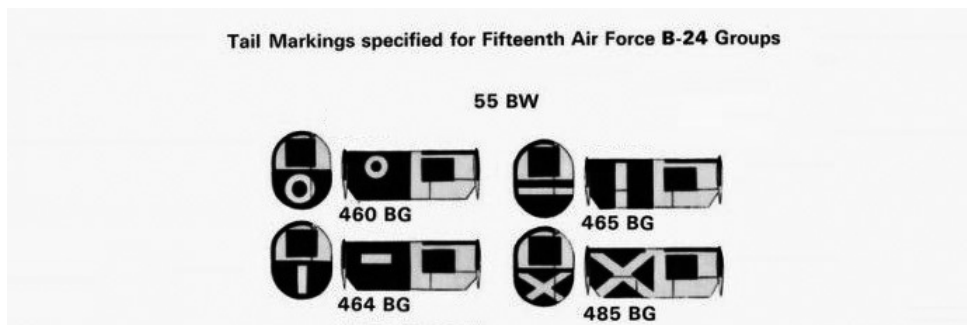
15. kép: A szombathelyi Székesegyház alaprajza a bombák feltételezett becsapódási helyeivel
https://112press.hu/hirek/reszletek/szombathely_bombazasa_visszaemlekezés/
(Megtekintve: 2020. február 10.)

16. kép: A B-24 bombatároló rekeszének belseje egy mai fényképen
<https://www.sunjournal.com/2017/09/27/world-war-ii-planes-on-display-in-auburn/>
(Megtekintve: 2020. február 15.)

17. kép: A 464th BG gépei 1945. március 20-án, egy Bécs–Heiligenstadt elleni bevetésen
<https://demons.swallowthesky.org/post/56883211635> (Megtekintve: 2020. február 20.)

18. kép: Az 55th BW gépeinek sárga–fekete vezérsíkjelzései – „Yellow/Black Tails”
<https://www.facebook.com/485thbombgroup/> (Megtekintve: 2020. február 15.)

ÉVFORDULÓ

NAGYLAKI ANDRÁS: A SZOMBATHELYI LÉGITÁMADÁS PUSZTÍTÓ ESZKÖZEI ÉS A...

19–22. kép:
Néhányan az egyes bombázó
századokból
(balról jobbra:
Hal Wilder, 485th;
Joseph F. Mulqueen, 465th;
James D. Waldrop, 464th;
Harlow H. Voller, 460th)

19. http://www.grandfatherstories.com/GSI-1-2-0_Storyteller-WarIIYears.html
20. <http://465th.org/Air%20Echelon/782nd/Mulqueen.html>
21. <http://www.oocities.org/pentagon/quarters/5173/>
22. <https://www.facebook.com/photo?fbid=1099589440395002&set=g.822996344410372>
(Megtekintve: 2020. február 28.)

23. kép: A 15th AAF 2019-es veterántalálkozója, Farmer Branch, Texas
https://15thaf.org/images/2019_Vets-large.jpg
(Megtekintve: 2020. február 20.)

Az AN–M64 bomba erejét érzékelteti a következő két adat. Egy Budapesten előkerült 227 kg-os bombát 1984. március 24-én Soroksáron semmisítettek meg. A robbanásakor a ki-dobott földoszlop 60 m magasságba repült.³³ Egy hasonló bomba 75 év után, 2019. június 23-án robbant fel a Frankfurtól északra, Limburg-Ahlbach település melletti gabonátlá-ban, több mint 10 m széles és 4 m mély krátert hagyva. A német földtani intézet 1,7-es erős-ségű földrengést észlelt a robbanás pillanatában.³⁴

A bombarepeszek által ütött sérülések a székesegyházban, a Madonna-kápolna már-vány kapuzatán és a Szent Márton-oltár márványkorlátján mind a mai napig láthatók, és meg is maradnak mementóként, hogy az elkövetkező nemzedékeket erre a pusztításra em-lékeztessék. (14. kép)

A következő ábrán (15. kép) a rombolás nyomait mutató fényképek felhasználásával, amerikai katonai bombaszakértők által meghatározott becsapódási pontokat láthatjuk. Egy bomba esett a szentély kupolájára, három pedig a hosszanti hajó dongaboltozatára. Egy bomba pedig a templom északi oldala mellé, a torony mögötti szakaszon, de ez nem robbant fel. Ennek robbanása valószínűleg leomlasztotta volna az északi oldalfal nagy részét. Itt szeretném leszögezni, hogy az amerikai légierő sosem használt láncos bombákat, ez csak a támadás után elterjedt szombathelyi közbeszédből és Géfin Gyula könyve alapján jelent meg a visszaemlékezésekben.³⁵ Igazából az történt, hogy az első hullámban támadó 485th BG – valószínűleg – utolsó boxának (bombázó formáció) egyik gépéből kihulló bombák egy csoportja közel egy helyen hullott le. Ez a csoport összesen 45 másodpercet töltött a város felett.³⁶

A bombakioldást a vezérgépeken használt HZX radarirányzókkal felszerelt Norden bombavezetővel indították. A 8000 méter (23.500 láb) magasságból ledobott bombák be-csapódáskor 360–400 km/h-ás sebességgel csapódtak a székesegyház tetejébe, hatalmas robbanási hővel és hatalmas nyomással fejtették ki pusztító hatásukat.³⁷ A székesegyház fa-lait a vastag dongaboltozat mentette meg, amely bár elpusztult, de ezzel megakadályozta, hogy a bombák a templomtérben robbanjanak fel. A bombázók mind RDX bombákat hasz-náltak, gyújtóbombák nem voltak. A bombázást követő tüzek az átszakított gázvezetékekből keletkeztek.

A 16. kép egy ma is működőképes B–24 belsejének bombarekeszéről készült, ahol lát-ható az a kb. 30 cm széles függőfolyosó (catwalk), ami a gép első és hátsó része között le-hetett közlekedni repülés közben. Ez volt az a hely, ahol a kilőtt és zuhanó gépből a nyitott bombarekeszen keresztül a leggyorsabban lehetett kiugrani ejtőernyővel. Bevetés közben nagyon ritkán mozogtak ezen az átjárón, mivel a magassági öltözet és az ejtőernyő nem tette lehetővé az áthaladást ezen a szűk helyen.

33 Pataky Iván – Rozsos László – Sárhidai Gyula: Légi háború Magyarország felett. 2/2. köt. Bp., 1992. 349. p.

34 <https://ng.24.hu/termeszet/2019/06/26/kulonos-modon-robban-fo-egy-masodik-vilaghaborus-bomba/> (Meg-tekintve: 2020. február 20.)

35 „12 óra 47 perckor több láncos akna találta telibe a székesegyházat s a város messze földön híres, legfőbb ékessége, multjának legragyogóbb emléke, Szily püspök alkotásainak koronája pillanatok alatt romokban állt”. Géfin Gyula: A szombathelyi székesegyház. 2. bőv. kiad. Szombathely, 1945. 173. p.

36 Crenshaw, 2015. 144. p.

37 Crenshaw, 2015. 145–148. p.

A SZOMBATHELYI BOMBÁZÁSBAN RÉSZTVEVŐ GÉPEK ÉS SZEMÉLYZETÜK

A március 4-ei bombázásban részt vett gépek az interneten bőségesen rendelkezésre álló fényképes dokumentumok alapján részben meg lehet határozni a jelzéseik alapján. A 17. képen az 1945. március 20-ai Bécs elleni akcióból származó fénykép, amely alapján elmondható, hogy ezek a gépek mind részt vettek Szombathely bombázásában, hiszen a 464th BG vezérsíkjelzései jól kivehetőek, és a március 4-ei bevetésen az alakulat minden gépe részt vett.

Az 55th BW bombázó gépeit a korabeli fekete–fehér fotókon is könnyen felismerhetjük a jellegzetes sárga–fekete színű vezérsík-jelzések („Yellow/Black Tails”) alapján (18. kép).

A 15th AAF 55th BW négy bombázó osztálya, a 485th, a 460th, a 464th és 465th vett részt Szombathely bombázásában. Összesen 117 gép, 230 tonna, kb. 1000 darab 500 fontos AN–M64 GP RDX bombát dobott le a városra. Ezzel több mint 300 ember halálát, több ezer lakos sebesülését és hatalmas pusztítást okozva. Ezen alakulatok a háború után is működtek különböző ideig. Jelenleg csak a 460th BG utódalakulata van szolgálatban, mint ürvédelmi szárny (Space Wing) teljesít szolgálatot.³⁸

Kutatásaim fő csapásvonala a gépeken szolgáló legénység – az „elkövetők” – személyének azonosítása jelenleg. Ebben nagy segítségemre volt az elmúlt 10 évben az internet és az, hogy mindegyik katonai egység³⁹ folyamatosan őrzi és gyűjti a veteránok emlékeit és visszaemlékezéseit.⁴⁰ Ezeket folyamatosan feltöltik a világhálóra.⁴¹ Szinte hetente kerül fel egy–egy új adat, név, fénykép a csoportok albumaiba, weboldalaira.⁴²

Ezt a bekezdést a következőre cserélném: Fotók segítségével (19–22. kép) bemutatok néhányat azok közül a felkutatott személyek közül, akik bizonyíthatóan 1945 tavaszán ezekben az egységekben szolgáltak. Ők is ugyanolyan katonák voltak, mint nagyapáink, dédapáink. Fiatalok, tele célokkal, álmokkal, de egy felső irányítás adta parancsot kellett teljesíteniük. Ha ma találkozhatnának az egykori ellenfelek mint veterán katonák, biztosan kezdet fognának egymással.

Minden évben, általában ősszel, szeptemberben megrendezik a 15th AAF veteránjainak Reunion-gyűlését, a veterántalálkozót. Korábban még bombázó osztályonként (BG) rendezték meg az összejöveleteket.⁴³ Azonban, ahogy az idő múlásával egyre kevesebben maradtak az egykori katonákból,⁴⁴ ezért 2015 óta már csak „hadsereg”-szinten érdemes⁴⁵ egy ilyen rendezvényt megtartani.⁴⁶ Az utolsó, a 23. képen a 2019. szeptember 19-én tartott veterángyűlés résztvevőit láthatjuk. A képen a „legfiatalabb” veteránok 94 évesek.

38 http://www.15thaf.org/55th_BW/460th_BG/History/PDFs/History.pdf (Megtekintve: 2020. február 15.)

39 <https://www.460bg.org/> (Megtekintve: 2020. február 25.)

40 <http://www.485thbg.org/> (Megtekintve: 2020. február 25.)

41 <https://464bg.wordpress.com/> (Megtekintve: 2020. február 25.)

42 <http://465th.org/> (Megtekintve: 2020. február 25.)

43 http://www.485thbg.org/Newsletters/PDFs/1996_LightweightTowerCallingNewsletter.pdf (Megtekintve: 2019. március 4.)

44 <https://the464th.org/Newsletters/PDFs/2015%20May.pdf> (Megtekintve: 2019. március 4.)

45 http://www.485thbg.org/Newsletters/PDFs/2015_LightweightTowerCallingNewsletter.pdf (Megtekintve: 2019. március 4.)

46 <http://www.485thbg.org/Reunion/PDFs/2015PostReunionLetter.pdf> (Megtekintve: 2019. március 4.)